

”Montanan muksut” - minnesbilder från kvarteret Montana

När jag berättar att jag växte upp i Montana, får folk ibland ett något frågande uttryck i ögonen och ser lite skeptiskt på mig, en blond, blek finlandssvenska. Vad sa du? Montana? Men det är ju en delstat i nordvästra USA! Nu är det min tur att tappa hakan. Jag har aldrig tänkt på det, men visst vet jag från skoltiden att något sådant ställe också existerar. Men i mitt liv finns bara ett Montana och det är barndomens kvarter och asfaltgård på Universitetsgatan 7 i Åbo.

Jag sitter vid datorn och försöker minnas hur den var, min barndom på den gården. Asfalt! Barn! Vilken kombination! I dag ryser många av bara tanken, men för oss asfaltbarn i Montana var gården en underbar lekplats. På den stora asfaltplanen kunde vi flickor rita med krita alla möjliga hopprutor och även ibland kanske inte så vackra bilder. Jag kommer ihåg en mycket snäll och trevlig gårdskarll som hette Lehtonen. Han lade sig aldrig i våra rutor och cirklar, vilket vi naturligtvis var glada över. Han var tvärtom hjälpsam på alla möjliga sätt och skrek aldrig åt oss levnadsglada, aktiva, kreativa och högljudda asfaltbarn.

Vilka var vi då? Ja, ett antal finlandssvenska flickor i olika åldrar vars familjer bodde i närbelägna trappuppgångar och också som omedelbara grannar mitt emot eller ovanför varandra. Till gänget sällade sig också likasinnade finskatalande flickor, så lekarna på gården kunde som bäst innefatta ett tiotal flickor. Lekarna gick på båda språken utan att någon av oss funderade desto mera över det. Vi förstod vad vi förstod, resten fixades med kropps- och teckenspråk. Och vi hade roliga smeknamn på varandra. Av någon orsak hade de finska pojkarna fått reda på att jag som barn hade kallats ”Gugge”. Blixtnabbt blev jag omdöpt till ”Muki” och det smeknamnet följde mig under många år. Språkbudet på gården var för oss med svenska som modersmål en praktisk och synnerligen lyckad lektion i finska. Ingen grammatik, bara roliga ord och meningar. Senare i skolan trasslade vi naturligtvis in oss i den finska grammatiken, men som små naturbarn skrattade vi bara åt varandras rotvälkor.

Sedan var det pojkarna, samma blandning av de två språken och inget märkligt med det. Som jag minns det var pojkarna klart busigare. De sköt på duvorna som promenerade på gården och taket. De klängde livsfarligt på balkongerna som faktiskt var en del av vår lekmiljö. Vem vågar balansera på räcket? Vem vågar kliva högst upp längs brandstegen? Huset var 7 våningar högt. Vissa pojkar gillade att klättra upp på de lägre taken för att spionera på några flickor genom fönstren i deras hem. Och mellan några grannfamiljer med pojkar i samma ålder fixade äldre bröder någon form av primitiv telefonförbindelse livsfarligt klängande på balkongerna.

Vi lekte också tillsammans, pojkarna och flickorna. Jag minns bland annat ”oma nimi kirjoihin”, där en letade efter de andra som hade gömt sig. Om man hann fram och kunde lägga handen på en plåtplatta och sade sitt namn så klarade man sig. En del av oss lekte polis och rövare med de lite äldre pojkarna. Däremellan cyklade vi omkring och åkte nerför en ganska brant backe. Som liten hade jag en trehjuling som var en mycket kär leksak. På min mammas film finns en sekvens där jag susar nerför backen i vansinnig fart. Gården var så stor att vi kunde spela fyra mål, ett slags boboll, med pojkarna. Några fönster gick ibland. Andra bollspel var snällare, de handlade om att bolla med 1,2,3 bollar mot väggen i olika moment och svårighetsgrad.

Det mest spännande var ett stort lager av korkbalar som fanns uppstaplade utanför korkfabriken i kvarteret. Balarna var naturligtvis strängt förbjudet område för oss barn, men det var klart att där kröp och krälade vi en stor del av tiden. Mellanrummen var ypperliga gömställen när man jagade varandra. En annan intressant industri var korsettfabriken. Från mitt sovrum kunde jag se in i rummen tvärs över gården. Ljusröda konstiga skapelser hängde och slängde på linor och tanter satt nedböjda över sina symaskiner.

Granngårdens finska barn hade en sandad gårdsplan, så de ville väldigt gärna komma till oss för att leka på vår fina asfalt. Vi släppte naturligtvis inte in dem. Våra bataljer med dem kallade vi nog ”krig” om jag minns rätt. En gång hjälpte gårdskarlen oss att fixa en vattenslang så att vi kunde spruta på invaderarna.

Till vår stora lycka fanns det en skridskobana alldeles i närheten, Barkplan eller Parkinkenttä, ”Parkkari”. Den var upplyst om kvällarna och hade också en kiosk. Våra pappor skrann ofta med oss. De tyckte själva att det var roligt. För oss var det viktigt, för de kunde hjälpa oss med de besvärliga nurmiskridskorna, där medarna skulle skruvas på våra monokängor. Jag minns livligt de hårda isbitarna som alltid fastnade i skruvhålen och hur man frös om fingrarna. Vi flickor fick ganska sent våra skönskridskor. Taggen på dessa vackra vita skridskor var i början ett nytt moment i skridskosvängarna, så jag stod för det mesta på näsan. Vi skrann mycket. Och till vår stora glädje fixade gårdskarlen en liten egen skridskobana i ett hörn av Montanagården.

Huvudintrycket som en del av oss vuxna har i dag är att vi inte upplevde någon speciell skillnad mellan oss ungar. Vi lekte på våra olika språk och vi var en salig blandning av finska, finlandssvenska och judiska familjer. Jag minns att någon av de judiska flickorna fick höra konstaterandet att ”teill’ ei oo Jeesusta, teill’ ei oo joulua”, men så det var bra med det. I övrigt sprang vi in och ut hos varandra utan att knacka. Köksdörrarna var sällan låsta och de vuxna bara nickade när vi kom instormande.

För dem som vill veta mera om kvarteret Montana hänvisar jag till Lisa Ahlblads förträffliga artikel ”Muistoja Montanasta”.

Pargas 29.12.2010
Ingeborg Spiik
f.1944
ingeborg@spiik.net